

KRONIKA**In memoriam: Karl Ruppert (1926–2017), mentor in mecen slovenske geografije**

V preteklem letu, 29. marca 2017, se je v 91. letu starosti od nas in bližnjih poslovil prof. dr. Karl Ruppert, eden vidnejših evropskih geografov preteklega stoletja. V drugi polovici 20. stoletja je namreč zasnoval in izpilil teorijo/metodo socialne geografije, ki je izrazito vplivala na razumevanje dejavnikov, ki so (pre)oblikovali podobo prostorske stvarnosti oziroma tistih deležnikov, ki nenehno delujejo v sferi sodobne kulturne pokrajine. Njegov interes za preučevanje procesov tranzicije iz agrarne v industrijsko družbo, posebno še na območju Srednje in Jugovzhodne Evrope ter Alp, je imel odločilen vpliv na geografsko preučevanje in dojetje prostorske stvarnosti ne le v Nemčiji in v nemško-govorečih deželah, ampak tudi na območju nekdanje Jugoslavije, izrazito pa v Sloveniji, na Hrvaškem in v Makedoniji. V okviru sredstev, ki jih je pridobil za delovanje Inštituta za gospodarsko geografijo na Münchenski univerzi, je duhovno in finančno podpiral raziskave ter štipendiral študijske obiske slovenskih, hrvaških, italijanskih in avstrijskih geografov v Nemčiji. Njegova poglobljena predavanja na univerzah omenjenih držav in sodelovanje pri terenskih raziskavah, so bila vedno znova izvir idej, ki so jim »geografski tradicionalisti« sčasoma le pričeli priznavati njih vrednost in pomen.

Karl Ruppert se je rodil 15. januarja 1926 v družini osnovnošolskega učitelja. Otroška in najstniška leta je preživel Offenbachu, v pokrajini Hessen, kjer ga je doletela usoda nemških fantov tistega obdobja: leta 1944 so ga vpoklicali v *Wehrmacht*, kjer je v okviru protiletalskega topništva deloval na ozemlju Italije do konca druge svetovne vojne. V ameriškem vojnem ujetništvu je preživel skoraj leto dni. Z odliko je v naslednjem letu maturiral in se na frankfurtski univerzi vpisal v študijski program Matematika, fizika in geografija. Že na začetku študija ga je navdušil profesor Wolfgang Hartke, ki je dobobra vplival na njegovo kasnejšo poklicno in življenjsko pot. Profesor Hartke je mladega študenta zaposlil kot strokovnega sodelavca in mu stal ob strani pri oblikovanju doktorske disertacije z naslovom »Aktivnosti ljudi pri ohranjanju kulturne pokrajine v južnem Hessen-u«. Leta 1952 se je poročil z Irmgard Schmid (1926–2014); v njuni, s krščanskimi vrednotami prepojeni družini, se jima je rodila hčerlka Mechthild, ki se je po študiju dietetike poročila na visokogorsko kmetijo v bavarski Algäu. Tam, v kraju Wertach/Jungholz, sta pokojna tudi pokopana. Karl Ruppert je bil navdušen hribolazec, nekaj njegovih temeljnih del je zasnoval v najetem počitniškem bivališču na bavarski kmetiji, v alpskem turističnem središču Lenggries.

Bavarska je postala dom in zaposlitev družine Ruppert šele za tem, ko je bil Wolfgang Hartke ustoličen za rednega profesorja na Geografskem inštitutu Münchenske Tehniške visoke šole in ko je k sebi pritegnil takrat že frankfurtskega znanstvenega asistenta. Karl Ruppert se je v prvih letih delovanja v Münchnu izkazal z obsežnimi terenskimi raziskavami, ki jih je leta 1959 zaključil z odliko ocenjeno habilitacijo z naslovom »Pomen vinogradništva in soslednih kultur za socialnogeografsko diferenciacijo agrarne pokrajine na Bavarskem«. Na tej osnovi je bil izvoljen za docenta in šest let za tem, po upokojitvi prof. Ericha Thiel-a, je bil imenovan za predstojnika Inštituta (Oddelek) za gospodarsko geografijo na Ekonomski fakulteti Univerze v Münchnu. Dve leti, tudi v času študentskih nemirov leta 1968, je deloval kot dekan fakultete. S premišljenim delovanjem mu je uspelo takrat vzdrževati neokrnjen, redn pedagoški in raziskovalni program. Leta 1991 se je upokojil in nekaj let kasneje z nejevoljo pospremil ukinitvev študijskega programa Ekonomska geografija in kasnejšo vključitev inštituta, ki ga je vodil celih 26 let, v multidisciplinarno Fakulteto za geoznanosti.

Pri izbiri sodelavcev je Karl Ruppert stremel k zaposlitvi mlajših geografov, ki so izkazovali voljo in interes delovati v raziskovalnem timu. V sodelovanju z bavarskimi oblastmi in univerzo je za inštitut izbral še dve profesorski mesti (izr. prof.), ki sta ju v začetku sedemdesetih let zasedla mlada dr. Franz Shaffer in dr. Jörg Maier, kasnejša redna profesorja in predstojnika geografskih oddelkov v Augsburgu in Bayreuthu. Poleg tega je uspel preko projektov pridobiti sredstva za financiranje obiskov iz tujine in zagotoviti sredstva za tiskanje znanstvenih razprav. Med leti 1966 in 1992 je izšlo 37 velikoformatnih

številkk strokovne revije *Münchner Studien zur Sozial- und Wirtschaftsgeographie* (Monaške študije k socialni in gospodarski geografiji), v kateri so bila objavljena številna dela slovenskih geografov. Občasno so izšli tudi zvezki *WGI-Berichte zur Regionalforschung* (Poročila Gospodarsko-geografskega inštituta o prostorsko relevantnih raziskavah), ki so bili posvečeni načrtovanju prostorskega razvoja občin ali območij na Bavarskem oziroma v Nemčiji.

Socialna geografija, ki ji je Karl Ruppert utrl pot na domače in mednarodno prizorišče, izhaja iz sodelovanja in razprav med Avstrijcem Hansom Bobekom in Nemcem Wolfgangom Hartke-jem v predvojnem Berlinu. Medtem, ko so se (družbeni) geografi v prvi polovici 20. stoletja trudili opisovati fiziognomijo in (deloma) genezo določene pokrajine, je socialna geografija videla zatečeno (kulturno) pokrajino kot odraz preteklih in odsev sedanjih kompleksnih družbenih procesov v njej. Omenjena teorija je posledje zaznamovala geografska raziskovanja v Nemčiji in drugod v Evtropi. Oprijelo se je ime »Münchenska šola družbene geografije (*Müncher Schule der Humangeographie*). Omenjeno razumevanje kulturne pokrajine sta prvič utemljila Karl Ruppert in Franz Schaffer v razpravi *Zur Konzeption der Sozialgeographie* (K razumevanju socialnogeografskega koncepta), ki je bila leta 1969 objavljena v 21. številki *Geographische Rundschau*. Dodobra pa je ta pogled leta 1977 utrdila knjiga, oziroma učbenik *Sozialgeographie*, v avtorstvu že omenjenih avtorjev in njunih sodelavcev J. Maierja in R. Paeslerja. Prevedena je v 6 jezikov, tudi v japonščino, nam jezikovno najbližja pa je njena hrvaška različica. V tej knjigi je bistvo socialne geografije povzeto v naslednjem stavku: »... je znanstveni pristop ki prispeva k razumevanju vsebine in prepletenosti prostorskih oblik ter soodvisnih prostorskih procesov, ki izhajajo iz temeljnih dejavnosti človeka delujočega v in iz okvirov specifičnih družbenih skupin ...«

Raziskovalni duh Karla Rupperta je bil pretežno usmerjen v tri geografska območja evropske celine: Bavarsko, Srednjo ter Jugovzhodno Evropo. V sodelovanju z bavarsko deželno vlado je pomembno prispeval k uravnoteženemu načrtovanju razvoja predalpskega podeželja, v sodelovanju z avstrijskimi geografi je deloval na naravovarstvenem področju in si prizadeval za oblikovanje zaščitenih območij v Alpah, stkal pa je tudi tesne stike s planerji in geografskimi kolegi iz nekdanje Jugoslavije, kjer ga je zanimal predvsem vpliv turizma na preobrazbo kulturne pokrajine v Alpah in Sredozemlju ter preslojevanje iz globoko ruralne v urbano družbo 20. stoletja. Da je bilo njegovo delo cenjeno pričajo tudi priznanja in nagrade Akademije za prostorske študije in deželno načrtovanje, s sedežem v Hannoveru; Bavarskega ministrstva za okolje in prostor; Avstrijskega društva za raziskovanje in načrtovanje prostorskega razvoja in Združenja za preučevanje Jugovzhodne Evrope (*Südosteuropa Gesellschaft*), s sedežem v Münchnu. Matična država mu je leta 1997 podelila državno odlikovanje Križ za zasluge za narod 1. reda, Avstrijsko geografsko društvo pa ga je leta 2006 odlikovalo z Medaljo Franza von Hauerja, to je z najvišjim priznanjem, ki ga podeljuje. Za zasluge pri bogatjenju geografske misli in stkanju vezi med narodi so Karla Rupperta imenovali za častnega člana geografskih društev Madžarske, Hrvaške in Slovenije.

Medtem, ko so se zahodnoevropski geografi po drugi svetovni vojni izogibali stikov s kolegi iz komunistični držav in so se ti, v strahu pred represalijami v lastni državi, povezovali prednostno s kolegi sorodnih »socialističnih nazorov« (na primer slovenski geografi poglobljeno s poljskimi geografi), je Karl Ruppert, kot eden prvih zahodnoevropskih geografov, sprožil in poglobljal stike prek »železne zaves« – s kolegi iz Madžarske (György Enyedi), Hrvaške (Mladen Friganović, Ivan Crkvenčič), Makedonije (Mitke Panov) in Slovenije (Vladimir Klemenčič). Težišče vseh povezav Karla Rupperta z geografi Jugovzhodne Evrope je izhajalo iz prijateljstva z Vladimirjem Klemenčičem. Spoznala sta se v poznih petdesetih letih prejšnjega stoletja, njun skupen strokovni interes pa je bil tako nemško kot jugoslovansko geografijo oplenititi z novim, specifičnim pogledom na prostorsko stvarnost – s socialnogeografsko metodo.

Slovenska geografska stroka je s terenskimi raziskavami spodbujala medrepubliško strokovno sodelovanje. Najbolj intenzivno so potekali terenski seminarji slovenskih in hrvaških geografov, nanje pa so bili obdobjno vabljeni tudi kolegi iz tujine. Vihar znotraj slovenske in jugoslovanske stroke je s svojim pogledom na geografijo leta 1969 sprožil Karl Ruppert na simpoziju v Ruskamenu pri Omišu (glej Svetozar Ilešič, *Geografski vestnik* 41 (1969), str. 81–92 in 148–149), ko je izhodišče za razumevanje

geneze neke pokrajine postavil v socialnogeografski kontekst. Odtlej je bil pogost gost in soinicator geografskih raziskav v Sloveniji – spodbudil je na primer raziskavo zamiranju slovenskih planin, o učinkih turizma in prostočasnih dejavnostih, o spremembah v kulturni pokrajini zaradi zaposlovanja delovne sile v tujino. Najbolj kompleksno terensko raziskavo sodelavcev njegovega, ter skopskega in ljubljanskega geografskega inštituta pa je organiziral leta 1979 v Južni Makedoniji (Ohrid). Karl Ruppert je dojemal Jugoslavijo, in še posebej Slovenijo, kot laboratorij za preučevanje transformacije tradicionalne v sodobno, zahodno družbo in, posledično, v tem okolju je našel idealno okolje za preverjanje socialnogeografskih metod in teorije. Središče črpanja socialno-geografske misli je bil nedvomno njegov Inštitut za gospodarsko geografijo na Ekonomski fakulteti v Münchnu. Tja so prihajali nadebudni geografi iz drugih nemških geografskih središč, Italije, Avstrije, Madžarske in Jugoslavije. Študentske geografske ekskurzije so obiskovale inštitut, se seznanjale z delom sodelavcev, profesor Rupert pa si je vedno vzel dan ali dva, da bi skupino popeljal v alpsko predgorje (Tegersee). Več kot ducat slovenskih geografov je, ob ustreznem nemškem financiranju, gostovalo za daljše obdobje v stavbi univerze na Leopoldstrasse 22. Mednje sodim tudi podpisani. Navkljub navidezni strogosti predstojnika Karla Rupperta, je bilo vzdušje in delo na inštitutu izjemno sproščeno. Zaželeno je bilo, da sodelavci spremljamo tujejezično literaturo, predvsem angleško in francosko (meni je pripadla naloga, da sem ob slovenščini in srbohrvaščini moral posredovati vsaj okvirne informacije iz ruskih geografskih objav) in se posvečamo raziskovalnim projektom, ki jih je inštitut prejel v izdelavo. Delavnik ni bil časovno opredeljen, le delo je bilo treba opraviti v roku. Ritualni, ki so jih na inštitut vnesli mladi Ruppertovi sodelavci

IRMA FOTOČNIK SLAVIČ

Slika 1: Dolgoletni sodelavci in prijatelji (od leve): Karl Ruppert, Mirko Pak in Vladimir Klemenčič, tvorci in dolgoletni ambasadorji socialne geografije v Nemčiji, Sloveniji in v širšem evropskem prostoru, ob obeležitvi 80-letnice Vladimirja Klemenčiča v Podgorju pri Kamniku leta 2006.

Slika 2: Karl Ruppert v svoji tipični »akciji«, ko je ob koncu uradnega terenskega programa v Podgorju pri Kamniku leta 2006 takoj izkoristil proste minute in stopil do bližnjega kmeta ter se z njim pogovarjal o zemljiščih, razmerah na trgu in podobnem (od leve: Karl Ruppert, Marijan M. Klemenčič in kmet iz Podgorja).

IRMA POTOCNIK SLAVIČ

so še posebej popestrili posamezne dneve, saj so vključevali: četrtkov popoldanski pogovor ob kavi in sladici pri predstojniku, sredino dopoldansko plavanje v mestnem kopališču in petkovo skupno kosilo v izbrani restavraciji.

Brez naveze Ruppert - Klemenčič podpisani ne bi lastno življenjsko pot nikoli usmeril v socialno-geografsko raziskovanje in visokošolsko poučevanje. Vabilo iz Münchna je prispelo teden dni po diplomi leta 1971. Zaposlitev je bila povezana z raziskovalnim projektom, ki ga je nemška raziskovalna fundacija namenila Ruppertovemu inštitutu. Sicer pa me je takrat že čakalo delovno mesto na idrijski gimnaziji; pri turistični agenciji, pri kateri sem bil sezonsko že zaposlen, pa so bili prepričani, da se bom pri njih redno zaposlil. Čez noč sem, temu navkljub, postal ekonomski migrant, ki se mu je nasmihal zametek akademske kariere. S Karlom Ruppertom sva vseskozi komunicirala izključno poslovno – kot strokovna kolega. Ne zanikam, da bi ne imel celo nekaj »rešpekta« do njegove (visoke) postavbe, (jasnega) pedagoškega nastopa in (širokega) geografskega znanja. Zato me je prijetno presenetilo, ko mi je pred desetletjem in pol čestital ob izvolitvi za dekana Fakultete za humanistične študije Univerze na Primorskem in še posebej, ko mi je 2016 posredoval lično, z umirjeno roko napisano čestitko ob imenovanju za dopisnega člana akademskega združenja *Südosteuropa Gesellschaft*. Osebno bom pogrešal iskrive ideje in jasne formulacije, ki jih je vedno znal utemeljevati bodisi z empiričnimi podatki, bodisi z rezultati terenskih raziskav. Ob smrti prof. dr. Karla Rupperta slovenska geografija pogreša razumevajočega strokovnega mentorja in mecena, ki je dovršen del svojega strokovnega delovanja posvetil ljudem, kolegom v stroki in procesom, ki so delovali in delujejo v slovenski pokrajini.

Anton Gosar

Okrogla miza o sedimentih

Ljubljana, 17. 1. 2018

V dvorani Zemljepisnega muzeja Geografskega inštituta Antona Melika ZRC SAZU je sredi januarja potekala okrogla miza o premeščanju sedimentov na pobočjih in v vodotokih. Okroglo mizo sta soorganizirala Komisija za hidrogeografijo Zveze geografov Slovenije in Geomorfološko društvo Slovenije. Povod zanjo je med drugim bila uveljavitev Zakona o ratifikaciji Protokola o ravnanju z nanosom k Okvirnemu sporazumu o Savskem bazenu (Uradni list Republike Slovenije 42/2017), v katerem je poudarjeno »... *spodbujanje trajnostnega ravnanja z nanosom* [sedimenti, opomba avtorja] ...«. »Nanos« je v Protokolu opredeljen kot »... *trden material, ki ga ali ga lahko prenaša ali naplavlja voda* ...« (1. člen). V povezavi s trajnostnim ravnanjem s sedimenti Protokol med drugim zahteva (3. člen), da se v porečju Save: a) spoštuje naravne procese, b) spoštuje vodni režim, c) priznava nanos kot naravni vir, odvisno od njegove kakovosti in količine, d) zagotavlja ravnovesje med družbenogospodarskim in okoljskim pomenom nanosa, e) načrtuje in izvaja ukrepe za zmanjšanje gorvodnih in dolvodnih vplivov, f) zagotavlja celostne rešitve za reko, nanos, tla in podzemno vodo.

Po uvodnih nagovorih so sledila štiri vabljenega predavanja. V prvem z naslovom »Protokol o ravnanju s sedimenti« je Mitja Bricelj (Ministrstvo za okolje in prostor) predstavil omenjeni Protokol, v drugem z naslovom »Premeščanje gradiva na pobočjih« pa sem podpisani (Geografski inštitut Antona Melika ZRC SAZU) predstavil erozijske procese na pobočjih. V tretjem predavanju z naslovom »Hidromorfologija in monitoring sedimentov« je Florjana Ulaga (Agencija Republike Slovenije za okolje) predstavila problematiko premeščanja sedimentov v vodotokih, v zadnjem predavanju z naslovom »Vloga gozda v hidroloških procesih« pa je Milan Kobal (Biotehniška fakulteta Univerze v Ljubljani) govoril o gozdu kot zaviralcu erozijskih procesov.

Po predavanjih je sledila okrogla miza, v kateri so sodelovali predavatelji in zainteresirano občinstvo. Na podlagi le-te se je oblikovalo več stališč/pogledov:

- pri rabi prostora je nujno upoštevanje procesov erozije in akumulacije,
- povezava sedimentov s hidromorfološkimi procesi je nujna za izvajanje zahtev Vodne direktive EU,
- potrebna je razširitev zakonodaje na področju erozijskih procesov,
- izobraževanje je temeljni način ozaveščanja prebivalcev o pomenu sedimentov/nanosov in dinamiki erozijskih procesov,
- odpirajo se vprašanja povezana z onesnaženostjo sedimentov,
- obstaja določena (zastarela) zakonodaja na obravnavnem področju (na primer Zakon o temeljnih geološke dejavnosti, pomembne za vso državo; Uradni list SFRJ 63/1990), ki pa ne deluje usklajeno,
- potrebna je večja povezanost ustanov in drugih deležnikov, ki so kakorkoli povezani s premeščanjem sedimentov.

Od predavateljev smo med drugim lahko slišali, da je naše védenje o količinah premeščanja sedimentov tako na pobočjih (nikjer v državi ne poteka reden monitoring) kot v vodotokih pomanjkljivo. Če v vodotokih Agencija Republike Slovenije za okolje še izvaja določen monitoring suspendiranega gradiva, pa o prodonosnosti nimamo veliko podatkov, četudi zbiranje podatkov o zaplavljanju za hidroenergetskimi in drugimi pregradami ne bi smelo predstavljati večjih težav. V povezavi s tem lahko pozdravimo, kar je zapisano v 4. členu Protokola, da načrt ravnanja s sedimenti med drugim predvideva spremljanje le-teh, kot tudi njihovo kakovost in količino.

Matija Zorn

Zaključno srečanje projekta CONNECTEUR – Povezovanje evropskih hidro-geomorfoloških raziskav Benetke, Italija, 26.–28. 3. 2018

V okviru projekta CONNECTEUR – *Connecting European Connectivity Research*, ki je bil financiran v okviru evropskega sodelovanja COST (*European Cooperation in Science and Technology*), je bilo konec marca organizirano zaključno srečanje v Benetkah (slika 1), natančneje na otočku San Servolo v Beneški laguni, kjer domuje *Venice International University* (slika 2). Srečanje so organizirali Univerza v Padovi, Univerza v Benetkah in izpostava Raziskovalnega inštituta za hidrogeološko zaščito v Padovi, ki deluje v okviru italijanskega Nacionalnega raziskovalnega sveta.

Srečanje je prva dva dni potekalo v obliki vabljenih predavanj, tretji dan pa je bila organizirana ekskurzija po Beneški laguni (slika 3). Sklopi predavanj so bili povezani s petimi delavnimi paketi projekta, zgolj prvi sklop je topogledno izstopal, saj so lokalni organizatorji hoteli predstaviti hidro-geomorfološko (ne)povezanost med Alpami in Beneško laguno. Med drugim so bili izpostavljeni stroški, ki na vodotokih severozahodne Italije nastajajo zaradi akumuliranja sedimentov za pregradami, zaradi česar težijo k temu, da bi bile pregrade zgrajene tako, da bi vsaj del sedimentov spustile skozi. Na primeru Sicilije je bilo nadalje predstavljeno, da je kar petina zemeljskih plazov povezanih z gradnjo cest, predvsem pa so bile predstavljene okoljske »težave«, dvakrat na dan poplavljenе, Beneške lagune, na primer pogrezanje sedimentov, ki so tu debeli vsaj 1300 m in salinizacija, ker je bil preprečen večji dotok sladke vode. Govora pa je seveda bilo tudi o posledicah podnebnih sprememb in drugih človeških vplivih na to okolje. Med drugim je bil predstavljen način odvajanja odpadnih vod, ki jih s plimo dvakrat na dan spuščajo na odprto morje. Več o spremenljivih okoljskih razmerah v Beneški laguni si lahko preberete v članku *The environment of Venice area in the past two million years* (Palaeogeography, Palaeoclimatology, Palaeoecology 202, 3-4 (2004); [https://doi.org/10.1016/S0031-0182\(03\)00640-0](https://doi.org/10.1016/S0031-0182(03)00640-0)).

Kot rečeno so bili ostali vsebinski sklopi vezani na delavne pakete projekta: (1) teoretske podlage (*theory development*), (2) meritve (*measuring approaches*), (3) modeliranje (*modelling connectivity*), (4) uporabni podatki (*usable indices for connectivity*), (5) prehod iz raziskav k trajnostnemu upravljanju s prostorom in vodami (*transition of connectivity research towards sustainable land and water management*). Vodje delavnih paketov in izbrani posamezniki so v okviru le-teh predstavili rezultate, predvsem pa številna odprta vprašanja, ki so povezana s konceptom *connectivity*. Predstavljena je bila tudi obsežna bibliografija o tej tematiki, ki je nastala v času trajanja projekta (2014–2018). Naj izpostavimo zgolj nekaj del:

- posebna številka revije *Earth Surface Processes and Landforms* (40-9; 2015) *Special issue on connectivity in water and sediment dynamics* (<https://doi.org/10.1002/esp.3714>);
- posebna številka revije *Geomorphology* (277; 2017) *Connectivity in geomorphology* (<https://doi.org/10.1016/j.geomorph.2016.11.005>);
- članek *The geomorphic cell: a basis for studying connectivity* (*Earth Surface Processes and Landforms* 43-5; 2017; <https://doi.org/10.1002/esp.4300>);
- članek *The way forward: Can connectivity be useful to design better measuring and modelling schemes for water and sediment dynamics?* (*Science of the Total Environment* 644; 2018; <https://doi.org/10.1016/j.scitotenv.2018.06.342>);
- članek *Connectivity and complex systems: learning from a multi-disciplinary perspective* (*Applied Network Science* 3-11; 2018; <https://doi.org/10.1007/s41109-018-0067-2>);
- članek *Connectivity as an emergent property of geomorphic systems* (*Earth Surface Processes and Landforms* 44-1; 2011; <https://doi.org/10.1002/esp.4434>);
- članek *Geomorphic analysis of catchments through connectivity framework: old wine in new bottle or efficient new paradigm?* (*Géomorphologie: relief, processus, environnement* 23-4; 2017; <http://journals.openedition.org/geomorphologie/11894>).

Obsežna bibliografija s tega področja kot tudi vsa gradiva delavnih paketov so bila zbrana na spletnih straneh projekta (<https://connecteur.info/>), ki pa so žal s koncem projekta ugasnile.

MATIJA ZORN

Slika 1: Benetke – Canale Grande.

MATIJA ZORN

Slika 2: Srečanje je potekalo na otočku San Servolo v Beneški laguni.

MATIJA ZORN

Slika 3: Na ekskurziji smo obiskali tudi otoček Torcello, ki je bil eden prvih poseljenih v Beneški laguni.

Kaj reči ob koncu projekta? V okviru projekta smo imeli možnost mreženja in terenskega dela s številnimi evropskimi strokovnjaki na področju hidro-geomorfni procesov in glede tega lahko govorimo o neprecenljivih izkušnjah (glej poročila v Geografskih vestnikih 86-2 (2014), 87-1 (2015), 88-1 (2016), 88-2 (2016), 89-2 (2017)). Po drugi strani pa ostaja priokus, da so si izraz *connectivity* »izmislili« (oziroma sposodili, saj obstaja tudi na drugih področjih začenši z medicino) zgolj zato, da so si povečali možnosti objav na področju hidro-geomorfni sistemov v višje vrednotenih revijah, čeprav so temelje tega koncepta, seveda brez tega izraza, postavili že v sedemdesetih letih preteklega stoletja. Sedaj so mu dali zgolj novo »ovojnico« oziroma kot pravi del naslova zadnjega navedenega članka zgoraj: »old wine in new bottle«.

Matija Zorn

Podaritev akvarela Triglavski ledenik Pavla Kunaverja

Ljubljana, 9. 4. 2018

V dvorani Zemljepisnega muzeja Geografskega inštituta Antona Melika ZRC SAZU je 9. 4. 2018 potekala svečanost, na kateri je Jurij Kunaver muzeju podaril sliko z naslovom Triglavski ledenik, ki jo je leta 1950 naslikal njegov oče Pavel Kunaver (1889–1988). S podpisom darilne pogodbe je slika postala del zbirke Zemljepisnega muzeja kot pomemben del geografske kulturne dediščine in prispevek k preučevanju Triglavskega ledenika, ki je najstarejši stalni znanstveni projekt slovenske znanosti.

Po uvodnih besedah predstojnika inštituta Draga Perka je o pomenu slike najprej spregovoril Matej Gabrovec, vodja projekta o slovenskih ledenikih, sledil je podpis dokumentov (slika 1), nato pa je sliko svojega očeta predstavil še Jurij Kunaver (slika 2). Slika Triglavski ledenik je akvarel velikosti 22 krat 27 cm, Pavel Kunaver pa jo je naslikal leta 1950 po obisku ledenika avgusta istega leta.

Slika igra pomembno vlogo tudi v knjigi Triglavski ledenik (objavljena je na strani 103) v okviru knjižne zbirke Geografija Slovenije. Monografija je izšla leta 2014, Pavel Kunaver pa se v njej ne pojavlja

MARKO ZAPLATIL

Slika 1: Darovalec slike Jurij Kunaver in predstojnik inštituta Drago Perko ob podpisu pogodbe.

MARKO ZAPLATIL

Slika 2: Jurij Kunaver je predstavil akvarel Triglavski ledenik svojega očeta Pavla Kunaverja in knjigo o svojem očetu Pavel Kunaver – Sivi volk.

samo kot avtor te nazorne pokrajinske slike, ampak tudi kot opazovalec dogajanj na ledeniku in citirani pisec. V seznamu virov in literature je navedenih kar 14 njegovih del.

V Mojih stezah, ki so izšle leta 1979, piše o svojem prvem vzponu na Triglav leta 1905, ko je bil še deček: »... Takrat je bil Triglavski ledenik mnogo bolj obsežen kakor danes. Bil je še debel in na grbinah, tam za Glavo, so v njem zijale še globoke, čudovito modre razpoke ...«, v knjižici Po gorah in dolinah, ki je izšla leta 1923, pa se obiska ledenika pred prvo svetovno vojno spominja takole: »... Za prodrom smo kmalu stopili na ledenik oziroma njegove snežene odrastke, obširna snežišča, ki zakrivajo z blestečo odejo razrito, valovito pobočje pod Kredarico (2515 m). Le tu in tam gledajo skale iz snega. A kakšne so! Led jih je uglasil, voda jim je tako izjedla globoke brazde, ki jih mestoma ločijo le noževo ostri grebeni, zmrzal pa jih razdeva v ostrorobo prodovje, tako da je hribolazec srečen, če stopi z njih zopet na beli sneg ...«.

Leta 1949 je v prispevku Izpremembe okoli Triglava v Planinskem vestniku 49-3 zapisal: »... Da, najbolj se je izpremenil Triglav na svoji severnovzhodni strani, na svojem ledeniku. Z obžalovanjem smo posebno v poslednjih suhih letih, pa tudi že pred zadnjo vojno, opazovali, kako ginejo snežišča, ki so se nekoč malone nepretrgoma v čisti belini razprostirala od Staničeve kočje do Kredarice in do pod Triglava. Starejši planinci smo v mladih letih s spoštovanjem zrlili posebno z grebena doli na ledenik, kjer so se na glavni grbini odpirale dokaj velike razpoke ... Baje so najstarejši pred par leti umrli naši sodobniki iz Mojstrane in Dovjega doživeli, da je ledenik Triglava segal do male črne stene poleg Slovenskega stebra in so zaradi pritiska od zgoraj dotekajočega snega in ledu padali kosi ledu, torej pravi ledeni plazovi, od časa do časa v črno kotanjo. Da pa je čez to steno, ki je nad sto metrov visoka, padal slap, se sam spominjam, ker je jezik ledenika segal še prav v bližino stene. Če površno primerjamo višino rjavega roba okoli ledenika, tedaj spoznamo, da je upadla debelina ledenika za deset do petnajst metrov in bo treba torej desetletja, da si bo ledenik morda v bodočnosti kdaj zopet opomogel ...«.

Že samo ti trije kratki izseki iz besedil kažejo, kako živo je Pavel Kunaver znal opisati naravne pojave. In prav to je poudarjal Jurij Kunaver, ko je v zadnjem delu svečanosti predstavljal še čisto svežo knjigo o svojem očetu, ki jo je naslovil Pavel Kunaver – Sivi volk: pričevanja o vzgojitelju, geografu, alpinistu drenovcu, jamarju, skavtu-taborniku, astronomu, umetniku, naravovarstveniku in pisatelju. Prisotni so tako izvedeli veliko novega o tem vsestranskem naravoslovcu. Še posebej zanimive so bile nazorne upodobitve različnih naravnih pojavov, ki jih je Pavel Kunaver narisal na terenu.

Zemljepisni muzej Geografskega inštituta Antona Melika ZRC SAZU bo od zdaj v okviru raziskovanja in ohranjanja slovenske geografske dediščine skrbel tudi za podarjeno sliko, s tem pa bo tudi njenemu avtorju, Pavlu Kunaverju, dal ustrezno mesto med slovenskimi geografi.

Na koncu pa še enkrat najlepša zahvala Juriju Kunaverju za podarjeno sliko.

Drago Perko

Partnerski sestanek projekta BRIGHT FUTURE

Kajaani, Finska, 8.–9. 5. 2018

V mestecu Kajaani z dobrimi 30.000 prebivalci v osrčju Finske nedaleč stran od severnega tečajnika se je odvil tretji partnerski sestanek raziskovalnega projekta *Bright future for black towns: reinventing European industrial towns and challenging dominant post-industrial discourses* (BRIGHT FUTURE). Projektni sestanek so organizirali raziskovalci Univerze Vzhodne Finske, ki je eden od šestih partnerjev v projektu pod okriljem programa *ERA-NET Urban Europe* (vodilni partner je ZRC SAZU, Geografski inštitut Antona Melika). Predstavitev vmesnega poročila svetovalnega odbora, ki bdi nad potekom projekta, so sledila poročila o industrijski semiotiki nacionalnih pilotnih območij – malih in srednje velikih industrijskih mest (Corby, Združeno kraljestvo; Fieni, Romunija; Heerlen, Nizozemska; Velenje, Slovenija; Kajaani, Finska), v katerih so partnerji prek analize simbolov industrijskega razvoja analizirali dominantne narative. Po okusnem kosilu smo nadaljevali z delovnim paketom, v katerem se bomo v prihodnjem letu ukvarjali z družbeno trajnostjo in prepoznavanjem družbenih inovacij, ter skušali razrešiti odprta metodološka vprašanja. Sestanek smo sklenili z razpravo o strategiji objavljanja

Slika 1: Udeleženci projektnega sestanka, obdani z idilično finsko pokrajino.

projektne rezultate. Drugi dan smo se v prostorih kulturne zadruge *Generaattori* udeležili seminarja *Kajaani in Europe, Europe in Kajaani*, ki so ga prav tako organizirali raziskovalci Univerze Vzhodne Finske. Seminar je naslavljal razvojna vprašanja malih industrijskih mest, predvsem kako v takšna okolja pritegniti podjetja ter mlade in usposobljene ljudi, da bodo tu delali in prebivali. Seminarju je sledila interaktivna ekskurzija po mestnem središču z močno umetniško noto, saj sta jo vodila dva člana tamkajšnjega eksperimentalnega gledališča. Kot se za Finsko spodobi, smo druženje sklenili s savnanjem (na Finskem naj bi bilo kar tri milijone savn oz. v povprečju ena na gospodinjstvo) in kopanjem v ledeno mrzlem jezeru.

Jernej Tiran, David Bole

Delavnica »Dobre prakse čezmejnega javnega prometa v srednji Evropi«
Liberec, Češka, 16. 5. 2018

Projekt TRANS-BORDERS: *TEN-T passenger transport connections to border regions* (Povezovanje obmejnih območij z vseevropskim prometnim omrežjem) poteka v okviru programa Interreg Srednja Evropa, ki ga financira Evropski sklad za regionalni razvoj. Cilj projekta, ki se je začel 1. 6. 2017, je izboljšava prekomejnih povezav z javnim potniškimi prometom med obmejnimi regijami in vozlišči osrednjega evropskega prometnega omrežja. Projekt temelji na treh stebrih: izboljšanjem upravljanju, skupnem načrtovanju in uvedbi novih storitev. Strokovno izhodišče za doseg ciljev so analize prekomejnih prometnih tokov, med katerimi smo posebej pozorni na dnevne in tedenske vozače na delo in v šolo. Delo poteka na dveh pilotnih območjih, prvo je obmejno območje med Slovenijo in Avstrijo,

drugo pa med Nemčijo, Poljsko in Češko. Vodilni partner projekta je Saško ministrstvo za gospodarstvo, delo in promet (*Sächsisches Staatsministerium für Wirtschaft, Arbeit und Verkehr*), v projekt so iz držav zgoraj omenjenih obmejnih območjih vključene uprave lokalnih skupnosti in upravljalci javnega potniškega prometa. Iz Slovenije sodelujeta Regionalna razvojna agencija za Koroško ter Geografski inštitut Antona Melika ZRC SAZU, ki partnerjem nudi strokovno podporo, pridruženi partner iz Slovenije je še Ministrstvo za infrastrukturo. Več informacij o projektu je na voljo na spletni strani: <https://www.interreg-central.eu/Content.Node/TRANS-BORDERS.html>.

16. 5. 2018 je KORID LK, ki je upravljevalec javnega potniškega prometa v okraju Liberec na Češkem organiziral delavnico za deležnike s področja javnega potniškega prometa z naslovom »Dobre prakse čezmejnega javnega prometa v srednji Evropi«. Delavnica se je osredotočila predvsem na teme, povezane z izzivi načrtovanja čezmejnega javnega potniškega prometa na območju trikotnika med Nemčijo, Poljsko in Češko, obravnavala pa je tudi povezave med Slovenijo in Avstrijo. Nemška okraja Bautzen/Budyšin in Görlitz na Saškem, češka mesta in občine severne Češke ter poljske občine, mesta in okraji Spodnje Šlezije so leta 1991 ustanovile evroregijo Neisse-Nisa-Nysa. To območje je nazadovalo na področju železniškega prometa, zato si prizadevajo za posodabljanje železniške infrastrukture, njeno elektrifikacijo in gradnjo novih hitrih železniških povezav. Precejšen potencial za povečanje števila potnikov obstaja že zaradi številnih čezmejnih dnevnih vozačev. Zaradi upadanja mednarodnega potniškega prometa od sredine 1990ih let, so predstavniki lokalnih oblasti v Nemčiji, na Poljskem in Češkem oblikovali sistem enotne dnevne vozovnice za čezmejni potniški promet z imenom *Euro-Neisse*. V praksi je zaživel 1. maja 2004 ob vstopu Češke in Poljske v Evropsko unijo in ob večjezičnih voznih redih omogoča neomejeno potovanje na območju evroregije v vseh treh državah. Vozovnica, ki je ob vzpostavitvi vključevala 17 podjetij s 223 potniškimi linijami, se je do danes razširila na približno 700 potniških linij.

Pred delavnico v Liberecu je *Verkehrsbund Kärnten* v avstrijskem Beljaku 19. 4. 2018 organiziral delavnico dobre prakse čezmejnega potniškega prometa na primeru čezmejnega vlaka MICOTRA med Beljakom in Vidmom. Po tem, ko je bila leta 2000 odprta nova hitra železniška proga med Vidmom in Beljakom, je bil junija 2001 ukinjen zadnji regionalni čezmejni vlak, ki je Trbiž povezoval z Beljakom, 12. 12. 2009 pa je zadnjič peljal čezmejni vlak med Beljakom in Benetkami. Interreg projekt MICOTRA – *Miglioramento collegamenti transfrontalieri* (Izboljšava čezmejnih povezav), ki je potekal od 1. 9. 2010 do 31. 8. 2013 je znova uvedel čezmejni vlak med Beljakom in Vidmom, ki je ponovno povezal kraja ob meji. Povezava je zastavljena predvsem kot turistični produkt, ki kolesarjem po trasi nekdanje železnice Pontebbana omogoči povratek z vlakom. Pri načrtovanju nove železniške povezave, so z mislijo na uporabnike upoštevali naslednja načela: enostaven način nakupa vozovnic na železniških postajah ali na vlaku; usklajen urnik z drugimi železniškimi povezavami naprej iz Beljaka in Vidma; čas vožnje med Beljakom in Vidmom največ 2 uri; največ deset postaj; dostopnost informacij o turističnih znamenitostih in dogodkih v krajih, kjer stoji vlak; dovolj prostora za prevoz koles. Prva vožnja vlaka MICOTRA med Beljakom in Vidmom je bila 15. 6. 2012. Leta 2017 je prepeljal 85.101 potnikov in 17.500 koles, njegova povprečna zasedenost pa je bila 55 potnikov na vlak. Dan pred delavnico so avstrijski in slovenski partnerji projekta skupaj z različnimi deležniki razpravljali o možnostih izboljšave avtobusnih povezav med Celovcem in Ljubljano preko Ljubelja.

Obeh delavnic sta se z Geografskega inštituta Antona Melika ZRC SAZU udeležila Matej Gabrovec in Primož Pipan. Začetni sestanek projekta TRANS-BORDERS je bil 22. 6. 2017 v Dresdnu, projekt bo potekal do konca maja leta 2020.

Primož Pipan, Matej Gabrovec

Četrty sestanek za projekt MEDFEST
Platres, Ciper, 1.–2. 6. 2018

V začetku junija je v Platresu na Cipru potekal četrti sestanek za projekt MEDFEST – *Mediterranean Culinary heritage experiences: how to create sustainable tourist destinations* (Sredozemska kulinarčno dediščinska izkušnja: kako ustvariti trajnostno turistično destinacijo). Gostitelj tokratnega sestanka je bilo Združenje tematskih centrov Troodos (*Δίκτυο Θεματικών Κέντρων Τροόδους*) iz Platresa, ki v projektu sodeluje kot eden izmed sedmih partnerjev. Platres je gorska vasica na južnem pobočju gorskega grebena Troodos v osrednjem delu Cipra. Zaledje vasi je bilo v preteklosti pomembno predvsem zaradi vinogradništva in reje drobnice, dandanes pa prevladuje sadjarstvo (češnje, slive, jabolane). Druga pomembna gospodarska panoga, ki se je razvila po britanskem prevzemu otoka leta 1878, pa je bil turizem. Pokrajina na nadmorski višini preko 1000 metrov s prostranimi borovimi gozdovi in številni potoki s slapovi je v vročih poletnih dneh nudila odlično okolje za oddih predvsem elitnih gostov. Tu so dopustovale kronane glave, med njimi egipčanski kralj Farouk in številni umetniki, na primer nobelovec Giorgos Seferis. Zaradi prostranih gozdov dandanes gorovje Throodos tržijo pod blagovno znamko »Zeleno srce Cipra«.

Projektni sestanek je potekal dva dni. Prvi dan je bil namenjen obravnavi nekaterih teoretičnih in metodoloških izhodišč ter predstavitvi doslej opravljenega dela. Nekaj osnovnih informacij o poteku projekta je podala projektna vodja, Nika Razpotnik Visković, Matjaž Geršič pa je predstavil finančno stanje (oba ZRC SAZU). Sledilo je poročilo analize ocen zunanjih izvedencev, ki so ovrednotili doslej opravljeno delo pri projektu, ki ga je predstavil David Bole (ZRC SAZU), Igor Jurčić pa je podal poročilo o aktivnostih pri drugem delovnem paketu, ki je namenjen komunikaciji. Popoldanski del srečanja, ki ga je vodila Laura Ridolfi (ASR), je bil namenjen razpravi o četrtem delovnem paketu. Ta je namenjen oblikovanju novih turističnih produktov na izbranih pilotnih območjih.

MATJAŽ GERŠIČ

Slika 1: Udeleženke in udeleženci sestanka.

MATEJ Ž. GERŠIČ

Slika 2: Projektni sestanek je potekal v prostorih kulturnega centra.

MATEJ Ž. GERŠIČ

Slika 3: Nekdanjo tržnico so preuredili v kulturni center, kjer potekajo raznovrstni dogodki, med drugimi tudi festival Aromatična in zdravilna zelišča Cipra.

Drugi dan srečanja smo dopoldan namenili obisku botaničnega vrta, kjer so nam posebej predstavili ciprske endemične vrte in zelišča. Popoldan smo se udeležili festivala z naslovom Aromatična in zdravilna zelišča Cipra (slika 3), ki v Platresu poteka že deseto leto. V okviru festivala različni ponudniki predstavljajo in prodajajo svoje izdelke, prav tako pa so na sporedu tematska predavanja. V okviru predavanj je bil predstavljen tudi projekt MEDFEST ter po en primer dobre prakse na izbranih območjih projektnih partnerjev. Festival je potekal tudi v nedeljo (3. 6.), ko so bila na sporedu predavanja v grškem jeziku in nadaljevanje prodajne razstave.

Matjaž Geršič